

روابط غیرعادی رباط-تل آویو پس از عادی‌سازی | توافق‌های نظامی مراکش- اسرائیل | چرا روابط سیاسی مراکش و اسرائیل پیشرفت نکرد؟

۲ سال پس از امضای توافق عادی‌سازی میان رژیم صهیونیستی و مراکش، همچنان فضایی سرد و گاه همراه با تنش میان دو طرف حاکم است.

همشهری - رضا عمونی: مراکش یکی از ۳ کشور معدود دنیا در کنار اسپانیا و فرانسه است که به‌طور همزمان از سواحل دریای مدیترانه و اقیانوس اطلس بهره‌مند است و همین ویژگی باعث شده که این کشور عربی شمال آفریقا کارنامه موفقی در جذب گردشگر داشته باشد. تا آن جا که فقط در نیمه نخست سال ۲۰۲۲، حدود ۳.۴ میلیون گردشگر خارجی به سواحل آرام این کشور سفر کردند. براساس آمار دولتی، بخش گردشگری در سال ۲۰۲۱ حدود ۹ میلیارد دلار به تولید ناخالص داخلی مراکش افزود و یک‌سال قبل از آن در سال ۲۰۲۰ بیش از ۵۶۰ هزار فرصت کاری ایجاد کرد که تقریباً ۵ درصد از کل اشتغال در این کشور بوده است. اما در ۲ سال گذشته، نام مراکش فارغ از بحث گردشگری، در کنار تحولات بین‌المللی داغ خاورمیانه نیز قرار گرفته است.

درست ۲ سال پیش در دسامبر ۲۰۲۰ زمانی که بنیامین نتانیاهو آخرین ماه‌های نخست‌وزیری‌اش در تل آویو را می‌گذراند، نام مراکش در کنار امارات متحده عربی، بحرین و سودان قرار گرفت که توافقنامه‌هایی را برای عادی‌سازی روابط با اسرائیل امضا کردند. این توافق‌ها با میانجیگری دولت دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور وقت آمریکا انجام شد. بررسی روابط سیاسی دو طرف در ۲ سال گذشته نشان می‌دهد که توافق مراکش و رژیم صهیونیستی، تغییرات عمیق سیاسی در روابط دوجانبه ایجاد نکرده و عادی‌سازی بیشتر توافقی روی کاغذ بوده است. حداکثر تغییر روابط رباط و تل آویو در ۲ سال گذشته به امضای پیمان امنیتی دو طرف محدود شد که در جریان سفر سال گذشته بنی گانتس، وزیر جنگ رژیم صهیونیستی به مراکش صورت گرفت. حتی سفر بنی گانتس به رباط هم یک‌سال پس از امضای توافق عادی‌سازی صورت گرفت. دیدار او نخستین دیدار رسمی بالاترین مقام اسرائیلی از مراکش بود. در جریان آن دیدار نیز برقراری روابط کامل دیپلماتیک مورد توافق قرار گرفت. یک سال از سفر گانتس و ۲ سال از امضای «توافق ابراهیم» می‌گذرد، اما مراکش هنوز سفارتی در تل آویو باز نکرده است.

روابط غیررسمی تاریخی

روابط مراکش و رژیم صهیونیستی موضوع جدیدی نیست و دو طرف به‌صورت غیررسمی سال‌ها با هم در ارتباط بوده‌اند. در دهه ۱۹۶۰ و در دوران حکومت سلطان حسن دوم، پادشاه وقت مراکش، حتی روابط امنیتی نیز میان دو طرف جریان داشت. در سال ۱۹۶۵، پادشاه وقت مراکش به موساد اجازه داد تا از جلسه رهبران جهان عرب به همراه فرماندهان نظامی و روسای سرویس‌های اطلاعاتی در هتل مجلل کازابلانکا درباره آمادگی برای جنگ علیه اسرائیل جاسوسی کند. این موضوع را «شلومو گازیت»، رئیس سابق اطلاعات نظامی اسرائیل در گفت‌وگویی که در سال ۲۰۱۶ با روزنامه دیدیوت آهارونوت داشت، افشا کرد.

او علت این همکاری تاریخی را عدم‌اعتماد سلطان حسن به مهمانان عربش عنوان کرده است. مراکش و رژیم صهیونیستی همچنین در تسهیل مهاجرت هزاران یهودی مراکشی به فلسطین اشغالی در سال ۱۹۶۷ با یکدیگر همکاری نزدیکی کردند. پس از آن در سال ۱۹۸۶، سلطان حسن دوم در کاخ میزبان شیمون پرز، نخست‌وزیر وقت رژیم صهیونیستی بود تا نشان دهد که دو طرف با هم در ارتباط هستند. در سال ۱۹۹۴ نیز دفتر ارتباطی اسرائیل در رباط افتتاح شد و مراکش ۲ سال بعد یک دفتر ارتباطی در سرزمین‌های اشغالی افتتاح کرد. پس از امضای «توافق ابراهیم»، این دفتر در مراکش تبدیل به سفارتخانه رژیم صهیونیستی شد، اما مراکش تاکنون قدمی برای ارتقای دفتر ارتباطی خود در سرزمین‌های اشغالی به سفارتخانه برنداشته است.

شکاف دولت-ملت در عادی‌سازی

درخشش تیم ملی مراکش در رقابت‌های جام جهانی ۲۰۲۲ قطر، چشم همه را خیره کرد. مراکشی‌ها که گویی می‌دانستند چشم جهان به آنهاست، در اغلب بازی‌ها با پرچم فلسطین روی سکوها و در زمین حاضر شدند تا نشان دهند که در سطح افکار عمومی، برای آنها فلسطین همچنان اولویت نخست است. وب سایت نیوعرب نیز به این موضوع اشاره می‌کند که وقتی تیم ملی فوتبال مراکش در جام جهانی قطر بارها با پرچم فلسطین در زمین حاضر شد، مقامات تل آویو به‌شدت ناراحت شدند. جدیدترین نظرسنجی مؤسسه افکارسنجی عرب باراموتر در سال ۲۰۲۲ نیز حکایت از آن دارد که تنها ۳۱ درصد از مراکشی‌ها حامی عادی‌سازی روابط با اسرائیل هستند. این میزان ۱۰ درصد کمتر از سال ۲۰۲۱ بوده است. وب سایت نیوعرب در گزارش خود به این مسئله اشاره می‌کند که در دومین سالگرد عادی‌سازی روابط تل آویو و رباط، روابط دو طرف فاقد اعتماد و شفافیت لازم است، زیرا منافع سیاسی و دیپلماتیک آنها با هم تداخل دارد. با وجود درخواست مراکش، اما هنوز تل آویو حاضر نشده تا حاکمیت دولت رباط بر منطقه صحرای غربی را به رسمیت بشناسد و همین موضوع مهم‌ترین علت دلسردی مراکش از امضای توافق عادی‌سازی با رژیم صهیونیستی است. منطقه صحرای غربی محل اختلاف قدیمی مراکش و کشور همسایه یعنی الجزایر است. به این روابط سرد، می‌توان چاشنی رسوایی آزار جنسی توسط «دیوید گورین»، رئیس هیأت دیپلماتیک رژیم صهیونیستی در مراکش، را هم افزود که در نهایت منجر به فراخوانی این دیپلمات اسرائیلی از مراکش شد، اما عذرخواهی رسمی از سوی تل آویو از رباط صورت نگرفت.

یک نکته قابل توجه دیگر در روابط سرد مراکش و اسرائیل، واکنش ناامیدانه یهودیان مراکشی به این روابط است. در دوره‌ای جمعیت یهودیان مراکش تا ۲۵۰ هزار نفر هم بود، اما اکنون حدود ۳ هزار یهودی در مراکش باقی مانده‌اند و براساس گزارش نیوعرب، بسیاری از آنها اسرائیل را نماینده خود نمی‌دانند، بلکه منتقد جدی سیاست‌های تل آویو هستند. ماروین، از شهروندان مراکشی یهودی به نیو عرب می‌گوید: ما مراکشی هستیم، اما برای یهودی بودن خود به تأیید اسرائیل نیازی نداریم.

توافقی‌های نظامی مراکش و اسرائیل

امضای توافق عادی‌سازی روابط مراکش و رژیم صهیونیستی اگرچه در حوزه سیاسی دستاورد قابل توجهی نداشته، اما در حوزه نظامی مراکش موفق به خرید نسل جدیدی از پهپادهای اسرائیلی از تل‌آویو شده است.

مراکش طی قراردادی ۱۵۰پهپاد از شرکت «بلوبرد ایرو سیستمز» خریداری کرده است. مراکش گفته است که خرید این پهپادها با نام «وندر بی» (WanderB) و «تندر بی» (ThunderB) در راستای تقویت پدافند هوایی‌اش صورت گرفته است. همچنین قرار است برخی از این پهپادها در خط تولیدی که شرکت اسرائیلی در مراکش راه‌اندازی خواهد کرد، تولید شود. در این صورت می‌توان انتظار داشت که مراکش به جمع کشورهای تولیدکننده پهپادهای نظامی بپیوندد. در عین حال هر دو پهپاد سفارشی مراکش از اسرائیل، دارای ویژگی‌های خاصی هستند که آنها را از سایر پهپادهای نظامی موجود متمایز می‌کند. پهپاد واندر بی به دلیل عملکرد نسبتاً بی‌صدا و عدم نیاز به باند برای پرواز و فرود عمودی عملکرد متفاوتی دارد. پهپاد تندر بی نیز پهپاد کامل‌تری است که با بردی تا ۱۵۰کیلومتر می‌تواند تا ۲۴ساعت به‌صورت پیوسته پرواز کند. این پهپاد قابلیت پرواز در آب و هوای توفانی را هم دارد.

چرا روابط سیاسی مراکش و اسرائیل پیشرفت نکرد؟

انتصار فکیر، کارشناس شمال آفریقا مؤسسه خاورمیانه در واشنگتن: مراکش به امید آنکه بتواند ادعاهای خود درباره حاکمیت بر صحرای غربی را به کشورهای غربی تحمیل کند و به سمت یک مشارکت استراتژیک گسترده با اسرائیل حرکت کند، به سمت عادی‌سازی روابط با تل‌آویو حرکت کرد. مراکش برای مقابله با جبهه پولیساریو و الجزایر به فناوری اسرائیل، به‌ویژه پهپادها به‌عنوان یک عامل بازدارنده بالقوه نیاز دارد.

از سوی دیگر، برای اسرائیل، عادی‌سازی روابط با مراکش فرصت حضور در شمال آفریقا را به همراه خواهد داشت، اما تا سال ۲۰۲۲ عادی‌سازی روابط سیاسی با وجود روابط تجاری و نظامی گسترده میان دوطرف پیشرفت چندانی نداشته است. مسئله کلیدی برای مراکش در راستای عادی‌سازی روابطش با تل‌آویو، وضعیت فلسطین است که بدون توجه به آن ممکن است به کاهش وزن مراکش در آفریقای عربی منجر شود. همچنین تل‌آویو به تبعیت از آمریکا و متحدان غربی خود تاکنون در به رسمیت شناختن حاکمیت مراکش بر صحرای غربی جانب احتیاط را به خرج داده است و همین موضوع باعث شده تا عادی‌سازی روابط دوطرف در حوزه سیاسی پیشرفت لازم را نداشته باشد.